

Pätevä katsaus oikeusfilosofiasta - vai oikeusteoriasta?

Aulis Aarnio

Mikko Wennberg: Oikeusfilosofia - Johdatus oikeusteoriaan ja oikeusteoreettiseen ajatteluun. Oy UNIpress Ab, Kuopio 2001.

Oikeusfilosofian nimikkeellä on julkaistu lukemattomia teoksia. Mistään uudesta asiasta Mikko Wennbergin teoksessa *Oikeusfilosofia* ei siis ole kysymys. Ei edes suomenkielellä. Teoksessa esitetyt ajatukset ja teemat ovat tulleet esille viimeisten viiden vuosikymmenen aikana monessa kirjassa, vielä useammassa artikkelissa.

Toisaalta kokoavia katsauksia tarvitaan aina. Jokaisessa opiskelijapolvessa on enemmistö niitä, joilla ei ole harmainta aavistusta edellisten polvien tekemästä työstä. Tämä asettaa myös vastuun uusien teosten kirjoittajille. On äärimmäisen tärkeää, että asiaan vihkiytymättömät lukijat kykenevät sijoittamaan - edes jollakin tarkkuudella - sanottavan kansalliseen ajattelutraditioon. Tällä ei ole yksin oppihistoriallista arvoa. On erinomaisen merkityksellistä, että lukijapolvesta toiseen vallitsee ainakin jonkinasteinen tietoisuus omasta kansallisesta kulttuuriperinnöstä.

Wennbergin teoksessa on näiltä osin tiettyjä pulmia. Siinä on muodikkaasti jätetty alaviitteet ja ylipäättään viittaukset pois. Lukijalle saattava syntyä kuva, että Wennberg on itse suorittanut teoksen sivuilla luettavissa olevat ajatuspöytäselitykset. Niin ei ole. Hän toistaa kootusti sen, mikä on Suomessa (kin) ollut standarditietoutta jo oikeastaan vuosikymmenten ajan. Oheislukemistot tai viittaukset olisivat tuoneet teokseen oppihistoriallisesti sitä suhteellisuutta, jota itse teksti olisi ilman muuta edellyttänyt. Varsinaisesti uusia tulkintoja, sellaisia joita ei suomenkielellä olisi ennen esitetty, en teoksen sivuilta osannut poimia. Tokkopa tekijä niitä on tavoitellutkaan.

Oikeusteoriaa oikeusfilosofian kustannuksella?

Teoksen nimi aiheuttaa muutaman kysymysmerkin. Tekijä ei missään pohdi käsitteiden "oikeusfilosofia" ja "oikeusteoria" suhdetta. Alaotsikosta päätellen hän samaistaa nuo kaksi toisiinsa. Niin yksioikoinen asia ei ole, mikä johtuu jo "filosofia"-käsitteen monitulkintaisuudesta. Käsitteiseni mukaan teos sisältää enimmäkseen oikeuden teoriaa (oikeusteoriaa tässä mielessä), mutta vain vähän oikeusfilosofiaa eli pohdintoja mm. oikeuden alkuperästä (tällä alueella esimerkiksi katolinen oikeusajattelu on tuottanut etevä tuloksia).

Sinänsä teoksen keskeiset osat, esitykset oikeuden pätevyyydestä, kolmesta erilaisesta näkökulmasta oikeuteen sekä realistisista teorioista sisältävät pätevästi kirjoitettua yleiskuvausta. Asialla on lukenut ja asiansa osaava kirjoittaja.

Tosin esimerkiksi Alf Rossin oikeusteorian esittelyssä eräs keskeisimmistä asioista, Rossin kehittämän tuomarideologian käsite on jäänyt liian vähälle huomiolle, mikä ei tee Rossille täyttä oikeutta. Pulmia aiheuttaa eniten kysymys siitä, mitä oikeastaan Rossin ennusteet koskevat. Ratkaisun perusteita ne eivät ainakaan koske, tuomionormin sijoittumista tuomarideologiaan kyllä. Juuri siitä myös alkavat Rossin ongelmat. Syyttä ei ole sanottu, että hän joutuu sitä kautta luopumaan realistisesta lähtökohdastaan ja liukuu vahvasti kohden hermeneuttista otetta. Asiasta on paljon keskusteltu ja kyseenalaistettu itse standardinäkemysten Rossista jo 1970-luvun puolimaissa, enkä ollut ensimmäinen. Myöhemmistä teksteistä viitataan ainoastaan Markku Helinin suuryöhön (*Lainoppi ja metafysiikka* 1988) ja siinä olevaan Ross-analyyysiin. Juuri tämäntapaisissa asioissa olisi toivonut kytkentöjä aikaisempiin alan kirjoituksiin (Otto Brusin, Markku Helin, Kaarle Makkonen, Hannu Tapani Klami, Hannu Tolonen, Kaarlo Tuori ja miksei myös allekirjoittanut). Mutta jos tarkoituksena on ollut tuottaa vain oppikirjatyypistä tekstiä, en asetu poikkiteollin, vaikka hampaista hiukan kiristelenkin. Wennberg on tiivistänyt asiat uskottavalla ja totuudenmukaisella tavalla.

Muotioikkujen sudenkuopat

Ei-juristeille, jollainen Wennberg on, luonteenomaista näyttää olevan, että he poimivat esityksiinsä tiettyjä oikeuden erityisalueita koskevia teemoja. Rikosoikeus on kestoosuus, niin ikään omistusoikeus. Viime vuosien muotioikku taas on oikeustaloustiede. Wennberg lankeaa samaan ansaan. Nämä kaikki kolme saavat osakseen liki kolmanneksen teoksesta. Lukijalle ei käy oikein selväksi, miksi näin on asian laita. Jokainen kolmesta tarjoaa tietysti sinällään jännittävää problematiikkaa, mutta näin suppeassa teoksessa teemanvalinta ei vaikuta hyvin harkitulta. Teksti jää kovin puolinäiseksi, osin pintaraapaisuksi, kun verrataan sitä vaikkapa siihen, mitä jo Brynolf Honkasalo aikanaan rikosoikeuden perusteista kirjoitti.

Saattaa olla, että mainitsemani teemavalinnat perustuvat vain kirjoittajan omiin mielilyömyksiin. Jos näin on, peruste ei riitä oikeuttamaan teoksen temaattista hajanaisuutta varsinkin, kun poissa ovat modernin oikeuden keskeiset pohdinnat, kuten kysymykset argumentaatiosta, oikeuden homogeenisuudesta, probleemien oikeuden eri tasoista sekä oikeuden ja moraalin kytkentä jne. Varsinkin viimeksi mainitun olisi suonen saavan teoksessa traditionaalisten aihepiirien rinnalla - tai peräti sijasta - asiantuntevan ja kriittisen käsittelyn. Onhan oikeuden kytkentä ihmisoikeuksiin samaten kuin kaiken laintulkinnan perusoikeusmyönteisyys nousset liki mantran luonteiseksi hokemaksi. Siinä arvelen olevan filosofille enemmän haastetta kuin perinteisten ajatusmallien toistamisella.

Näin voidaan väittää vallankin sen vuoksi, että Mikko Wennbergin tieteellinen koti on Turun yliopiston filosofian laitoksella, joka kiitos Juhani Pietarisen, on kiistatta johtava moraalifilosofian alalla Suomessa ja niittänyt kosolti ansaittua huomiota kansainvälisestikin.

Mutta ehkä sekin aika nuoren ja lupaavan Mikko Wennbergin kohdalla vielä tulee, että oikeuden ja moraalin vaikea liitto saa samalla tavalla selkeästi kirjoitetun perusteoksen osakseen kuin nyt arvioitava kirja. Se näkee, joka elää.

Kirjoittaja on oikeustieteen tohtori, Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden

